

Johanna Mäki-Havulinna ja Kristiina Kydén

Oppilaan tuki II

Käytännön vinkkejä parempaan oppimisen tukemiseen

OPPILAAN TUKI II

**Käytännön vinkkejä parempaan oppimisen
tukemiseen**

Johanna Mäki-Havulinna
Kristiina Kyden

OPPILAAN TUKI II

**Käytännön vinkkejä parempaan oppimisen
tukemiseen**

Kustantaja: Oppimisen käytännön tuki - Lobelia ry, Lempäälä.
oppimisentuki.lobelia@gmail.com
www.oppimisentukilobelia.com

Toimitus: Johanna Mäki-Havulinna, Kristiina Kydén
Kansi: Kristiina Kydén
Taitto: Oppimisen käytännön tuki ry – Lobelia ry

© 2020 Tekijät ja Oppimisen käytännön tuki - Lobelia ry.

Oppimisen käytännön tuki - Lobelia ry 2020

1. painos

Tämän teoksen osittainenkin kopiointi on tekijän oikeuslain mukaisesti kielletty. Liitteiden, kaavioiden ja käsitekarttojen kopiointi on sallittu paitsi kaupallisiin tarkoituksiin.

ISBN 978-952-69479-2-1 (nid.)
ISBN 978-952-69479-3-8 (pdf)

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

SISÄLLYS

ALKUSANAT	7
I OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUEN JÄRJESTELMÄ	8
Uusi opettajuus	9
Ammatillisesta ja pedagogisesta asenteesta kouluhyvinvointiin	9
II ERIYTTÄMINEN	11
Oppilaan opetuksen eriyttäminen koulussa	12
III OPPIMISEEN YLEISTÄ TUKEA	15
Sanoittaminen ja näkyväksi tekeminen	15
Vuosiluokan opetussuunnitelma	16
Oppitunnin sisältöjen visualisointi	17
Oppimisen ohjausta	17
Tukea oppitunneille, arvioitaviin tehtäviin ja kokeisiin	25
Motivointi	26
Harjoituksia ja tehtäviä oppimisen tueksi	27
IV ERITYISET PAINOALUEET – TEHOSTETUN TUEN VAHVA SISÄLTÖERiyTTÄMINEN	41
Ennen painoalueisiin siirtymistä	41
Painoalueisiin siirtyminen ja oppimissuunnitelma	43
V LUKIOPPILAAN TUKEMINEN	46
Lukikuntoutukseen oppilaan ehdoilla	46
Lukuharjoituksia	47
Ohjeita kynäotteen harjoitteluun	48
Kirjoittamisharjoituksia	49
VI OPPIAINEEN OPPIMÄÄRÄN YKSILÖLLISTÄMINEN ERITYISESSÄ TUESSA	50
Oppiaineen yksilöllistämisen valmistelu ja pedagoginen selvitys	51
Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteiden ja sisältöjen laatiminen ja HOJKS	52
HOJKS:in tärkeimmät sisältöalueet pohdittavaksi	54
VII ARVIOINTI	58
Arvioinnin yleisiä periaatteita	61

LÄHTEET

65

LIITTEET

67

- Liite 1 Käsitekarttapohja kokonaisuuden hahmottamiseen.
- Liite 2 Ohje oppilaalle käsitekartan laatimiseen.
- Liite 3 Käsitekarttapohja ydinasioihin.
- Liite 4 Ohjeistusta opiskelun tueksi.
- Liite 5 Ohjeita tehokkaaseen opiskeluun.
- Liite 6 Ohjeita kotona opiskeluun.
- Liite 7 Oppilaan itsearviointilomake.
- Liite 8 Oppimista tukevia tukitoimia.
- Liite 9 Kysely oppilaiden motivaation selvittämisen
tueksi ja keskustelun pohjaksi.

ALKUSANAT

Oppilaan tuki II pureutuu yksityiskohtaisesti oppilaan oppimisen tukemiseen. Kirja tarjoaa opettajalle materiaalia arjen tilanteisiin koulussa. Nopeatulokainen ja selkeä ulkoasu auttaa opettajaa löytämään tuen materiaalia tilanteen mukaan. Hektisessä arjessa opettaja tarvitsee pedagogiikkaansa tukea ja työkaluja myös materiaalien osalta. Oppilaan tuki II soveltuu käytettäväksi alakoulusta yläkouluun, mutta siitä löytää varmasti materiaalia myös varhaiskasvatuksen kuin toisen asteenkin opettaja.

Ensimmäisessä luvussa avataan lukijalle suomalaista oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelmää. Seuraavissa luvuissa käsitellään eriyttämistä, joka on nykyisen oppilaan tuen järjestelmän keskeisiä tuen muotoja. Kirja tarjoaa opettajalle vinkkejä eriyttämisen tavoista nopeasti ja innovatiivisesti. Lisäksi käsitellään kaikille oppilaille kuuluvaa yleistä tukea. Se tarjoaa opettajalle myös nopeasti toteutettavia harjoituksia ja tehtäviä oppimiseen ja koulunkäyntiin.

Painoalueopetus on oikein ja tarkoituksenmukaisesti toteutettuna hyvä ja oppilaan oppimista edesauttava tuen muoto. Neljännessä luvussa lukijalle avataan painoalueopetuksen periaatteita esimerkkeineen. Luki-oppilaan tukemiseen keskitytään viidennessä luvussa. Luki-materiaalit esimerkkeineen ovat sovellettavissa luki-kuntoutukseen ja -harjoitteluun.

Kuudes luku käsittelee oppiaineen yksilöllistämistä. Selkeästi ja esimerkein avattu yksilöllistäminen antaa opettajalle pedagogisia työkaluja erityisen tuen toteuttamiseen. Lopuksi kirjassa avataan arviointia päivitetyn perusopetuksen opetussuunnitelman muutosten mukaisesti.

Kirjassa on käytetty grafiikkaa ja kaavioita, joiden tarkoituksena on auttaa lukijaa ymmärtämään käsiteltävän teeman asiayhteydet ja sisällöt. Kirjan lopussa olevat liitteet ovat opettajan käytettävissä sellaisinaan valmiina materiaaleina.

Kirjan tekijät toivovat, että Oppilaan tuki II:sta on aidosti apua arjen pedagogiikan toteuttamiseen ja strukturointiin.

I OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUEN JÄRJESTELMÄ

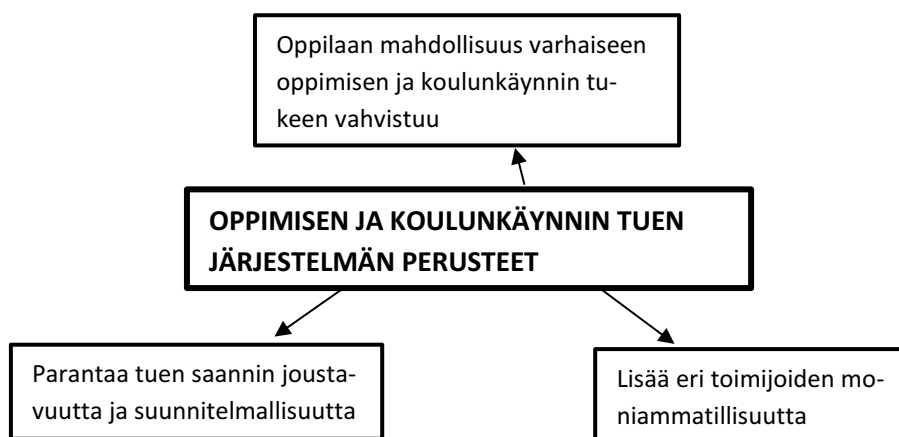
Oppilaan tuen järjestelmä on muuttunut useasti peruskoulussa. Sen viimeisin muutos on oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelmä eli kolmiportaisen tuen järjestelmä, joka tuli voimaan vuonna 2011. (Lintuvuori ym. 2017, 14.) Muuttunut erityisopetuksen lainsäädäntö (Laki perusopetuslain muuttamisesta 642/2010) vaikuttaa yleisopetuksen ryhmien koostumukseen siten, että tukea tarvitsevia oppilaita on opetusryhmissä yhä enemmän. Aineen- ja luokanopettajalla tulee olla tarvittavat tiedot ja taidot kohdata tukea tarvitsevia oppilaita, joiden lukumäärä on jatkuvasti kasvanut. (Tilastokeskus 2020.) Perusopetukseen oppivelvollisuus-koulutuksena osallistuu oppivelvollisista lähes sata prosenttia, mikä on käytännössä tarkoittanut oppilasaineksen muuttumista oppimisedellytyksiltään ja motivaatioltaan yhä heterogeenisemmäksi. (Jahnukainen 2003, 501; YLE 2018.)

Erityisopetuksen kasvun vakauttamiseksi Opetushallitus päätti perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutoksista ja täydennyksistä oppimisen ja koulunkäynnin tukemisen osalta lokakuussa 2010. Uusi lain muutos (Laki perusopetuslain muuttamisesta 642/2010) edellyttää, että tarvittava tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa koulussa erilaisin joustavin järjestelyin. Koulun arjessa oppilaan tuen järjestelmä tunnetaan kolmiportaisena tuen järjestelmänä, joka käsittää yleisen, tehostetun ja erityisen tuen.

Lakimuutoksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan mahdollisuutta saada varhaista tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin, parantaa tuen saannin joustavuutta ja suunnitelmallisuutta sekä lisätä eri toimijoiden moniammatillista yhteistyötä. (Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta 109/2009).

Oppilaan tukijärjestelmää on kutsuttu oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelmäksi vuodesta 2011 alkaen (Laki perusopetuslain muuttamisesta 642/2010; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Oppimisen ja koulunkäynnin tukemisen perusteena ovat yhteisölliset ja oppimisympäristöön liittyvät ratkaisut sekä oppilaiden yksilölliset tarpeet. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset ja täydennykset 2010.)

Kaavio oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelmän perusteista:

Uusi opettajuus

Lain muutos (Laki perusopetuslain muuttamisesta 642/2010) tuo haasteita opettajan ammattitaidolle. Oppilasryhmien heterogeenisyys asettaa opettajalle vaatimuksen vankasta aineenhallinnasta, mutta myös oppiaineen eriyttämisen ja soveltamistaidoista. Opettajien tulisi huomioida oppilaiden pedagogiset tarpeet mukauttamalla **opetustapojaan oppilaan vahvuuksien, erilaisten oppimistyylien ja kriittisen ajattelun valmiuksien tukemiseksi**. (Lappalainen & Mäkihönkä 2004, 71; YLE 2018.) Ammattitaitoiselta opettajalta edellytetään nykyisin muutakin kuin autoritaarista toimintaotetta tai konkreettisia taitoja. Opettajalta vaaditaan yhä enemmän vuorovaikutustaitoja sekä kykyä ymmärtää luokkahuoneen ryhmädynamiikkaa. (Nikkola & Räihä 2007, 10; Ojala 2017.)

Perusopetuslaki nojaa ajatukseen, jonka mukaan oppilaita ei pidä kohdella samalla tavalla. Taustalla on näkemys siitä, että oppilaiden samanlainen kohtelu ei niinkään lisää tasa-arvoa, vaan päinvastoin kärjistää ja syventää oppilaan lähtökohtien eriarvoistavaa vaikutusta. Koulutyössä tulee huomioida monenlaiset oppijat, oppilaiden erilaiset oppimisen lähtökohdat ja heidän kulttuuritaustansa. Koulun tulee kannustaa oppilaita aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjota heille haasteita kehittymiselle ja antaa onnistumista edistävää ohjausta ja tukea. **Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan katsoen onnistua oppimisessa, kehittyä oppijana sekä kasvaa ja sivistyä ihmisenä**. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset ja täydennykset 2010.)

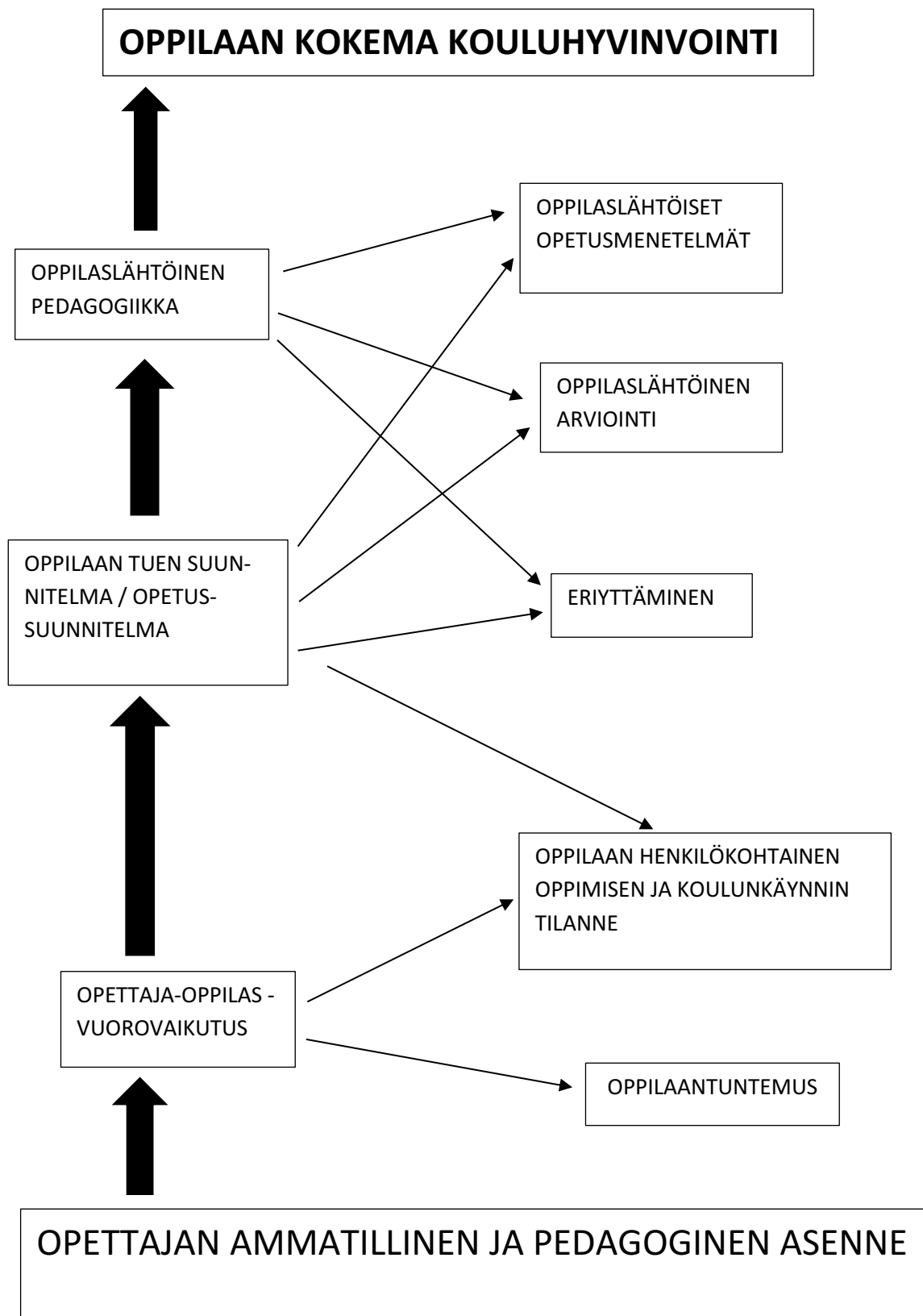
Ammatillisesta ja pedagogisesta asenteesta kouluhyvinvointiin

Opettajan ammatillisella ja pedagogisella asenteella oppilasta kohtaan on suuri merkitys onnistuneessa opettaja-oppilas –vuorovaikutuksessa. Hyvä vuorovaikutus edellyttää aitoa kuuntelemista ja kiinnostusta oppilaan oppimista ja vahvuuksia kohtaan. Pedagogiikka ei ole pelkästään ylhäältä annettua tietoa, vaan siihen liittyy vuorovaikutusta ja keskusteluja oppilaiden kanssa siitä, millaisista asioista hyvä opetus koostuu, mitä tukea tarvitaan ja millainen on hyvä oppimisympäristö. Ammatillinen ja toimiva pedagoginen asenne sisältää toimintakulttuurin, jossa opettaja hyödyntää myös ristiriitatilanteet ja erimielisyydet. Hän ei ota henkilökohtaisena loukkauksena oppilaiden vaikeuksia tai heikkoja opintosuorituksia. (Mäki-Havulinna 2018.)

Toimiva opettaja-oppilas –vuorovaikutus on portti oppilaan henkilökohtaiseen oppimisen ja koulunkäynnin tilanteeseen. Hyvä oppilaantuntemus antaa aineksia oppilaan tuen suunnitteluun. Oppilaan tuen suunnitelmassa on kirjattuna opetuksen eriyttämistoimet sekä oppilaslähtöiset opetusmenetelmät, joiden kautta oppilasta autetaan saavuttamaan opetussuunnitelman tavoitteet.

Oppilaslähtöisen pedagogiikan kautta oppilaan kouluhyvinvointi lisääntyy. Oppilaslähtöisessä pedagogiikassa opettajan asenteella on suuri merkitys. Siinä huomioidaan oppilaan tuen tarve, oppilaslähtöiset opetusmenetelmät, eriyttämistoimet, toimiva opettaja-oppilas –vuorovaikutus, oppilaantuntemus ja oppilaslähtöinen arviointi.

Kuviossa on kuvattu prosessi opettajan ammatillisesta pedagogisesta asenteesta oppilaan kouluhyvinvointiin:

Opiskelu ja oppiminen voi olla koululaiselle myönteinen kokemus, joka kantaa pitkälle aikuisuuteen. Tai pahimmillaan se voi olla itsetuntoa syövä epäonnistumisten sarja, jossa oppilas kokee huonommuutta ja tunteen siitä, ettei pärjää hänelle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Jokaisen oppilaan taitotasostaan tai osaamisestaan huolimatta pitäisi kuitenkin saada kokea koulussa onnistumisia ja tunteen siitä, että pystyy omilla teoillaan vaikuttamaan oppimiseen ja opiskelumenestykseensä.

Oppilaan tuki II pureutuu oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen. Kirjassa käsitellään lyhyesti ja selkeästi keinoja ja menetelmiä, joilla opettaja voi hektisessäkin koulun arjessa tukea oppilastaan. Työkaluina ovat yleiset oppimista ja muistamista edistävät tukimuodot, eriyttäminen, erityiset painoalueet tai oppiaineen yksilöllistäminen. Kirjassa on lisäksi monistettavia harjoituksia, kaavioita ja liitteitä.

Oppilaan tuki II tukee opettajaa arjen pedagogiikan toteuttamisessa ja strukturoinnissa. Se on tarkoitettu peruskouluun, mutta sitä voidaan hyödyntää myös toisella asteella. Kirjan tekijöinä on kaksi erityisopettajaa, joiden monivuotinen kokemus perusopetuksessa tiivistyy kirjan pedagogisissa sisällöissä. KT Johanna-Mäki-Havulinna on keskittynyt tutkimuksessaan siihen, miten oppilasta voidaan tukea käytännössä ruohonjuuritasolla.

Kirjan tekijät toivovat hyviä lukuhetkiä ja pedagogisia onnistumisen oivalluksia arjen oppimisympäristöissä.

